

osamosvojiti. Veliko je stvari, ki nas navdajajo s ponosom in ki nas lahko vzpodbujajo. Ljubljana je že gostila kongres IBBY, imela je njeno predsednico; naša mladinska literatura je že davno segala daleč preko meja in čas je, da storimo nov korak naprej; ljubljanska šola ilustracije je dosegla zavirljive vrhove; petdesetletna Bralna značka je blagovna znamka, kot je ne poznajo nikjer drugje; okrog mladinske literature se zbira širok krog resnih teoretikov; imamo pomembno strokovno revijo *Otrok in knjiga*; naš sistem javnih knjižnic in obisk mladih bralcev sta nam lahko v ponos. Z literarnimi nagradami za mladinsko književnost sooblikujemo visoke kriterije. Imamo torej čvrste zidake, iz katerih lahko zgradimo bleščečo stavbo.

Zato seveda ni čudno, če prihaja tudi do primerov, ko preračunljivi poslovneži želijo pod raznimi lepo zvenečimi pretevezami iz te bogate zakladnice zajemati s komercialno žlico. In do pobud, ki morda iz nevednosti spregledujejo vse, kar že imamo, in želijo odkrivati toplo vodo. Ampak z resnim in pogumnim delom ljudi, ki si prizadevajo za najvišje standarde na področju mladinske književnosti, bodo laži postajale vse bolj prozorne, saj sprenevedanje ne bo več mogoče.

Želimo si, da bi šolski minister, ko bo še kdaj razglasil šolsko leto knjige, lepim željam dodal tudi kaj denarja za nakupe v šolskih knjižnicah. Ni spodobno, da se kopičijo pisma založnikom, naj podarjajo knjige. Narediti knjigo stane; in če se jih ne bomo navadili kupovati, bodo izginile. Ustvarjalci morajo biti za svoje delo plačani. Zdaj ne moremo več stokati, da ne vemo, kako in kaj: priporočilni seznam je jasen.

Priporočilni seznam je seveda tudi za mentorice branja v šolah in knjižnicah močna opora, brez katere ne gre več in s katero lahko naredijo več.

Živimo v svetu, ki zelo rad prodaja svoje blago in še raje zanemarja blago drugih. Tudi pri knjigah je tako. Knjižna ponudba sveta je ogromna, zato je za kritičen pogled na to, kaj naj bogati našo knjižno pestrost, potrebna dodatna skrbnost. Hočem reči, da se ljubezen do svojega jezika, vzgoja okusa in bralna kultura začnejo pri mladih bralcih in seveda, da je pri »slastnih hruškah iz uvoza« morda potreben še malo ostrejši pogled kot takrat, ko ogledujemo domačo bero.

Letina 2010 je bila dobra. Verjamem, da bo naslednje leto še boljša. Tudi zato bo, v to ne dvomim, sčasoma gnilega in piškavega pridelka vse manj.

Črtomir Frelih

IZ PRAZGODOVINSKIH VOTLIN K ZLATIM HRUŠKAM

(O ilustraciji v knjigah za mlade)

Prilika o votlini tudi tokrat pride prav. Jamsko slikarstvo je izumilo prvi paralelni svet, kjer je človek lahko prvič preigraval hipotetične situacije, ki so bile varnejše od realnih. Težko je

sicer razumeti, čemu so naši predniki trošili energijo v paralelnem svetu, če pa so v realnem imeli nemalo težav s preživetjem. Nekateri razlagajo, da jim je ravno umetnost pomagala preživeti,

saj so se z njeno pomočjo prebili od konkretnega prek simbolnega do abstraktnega mišljenja. To naj bi predstavljalo tisto primerjalno prednost pred sorodniki, ki je našo vrsto postavilo v dominanten položaj. Paleolitsko/neolitski razcep (bifurkacija) naj bi pomenila pomembno kulturno postajo v razvoju vrste.

K priliki o votlini se zateče Platon, ko pojasni, kaj od bistva stvari smo sposobni dojeti; namesto ideje le njeno silhueto, obris.

Danes veliko časa preživimo v votlinah, temnih kamricah, in zremo v digitalne plamenčke, od katerih si obetamo, da nam razkrijejo bistvo sveta. Čeprav bogato obarvane in raznolikih oblik, so to še vedno le sence idej. In naše pričakovanje, da prek vmesnikov zvemo kaj več o svetu, se paradoksalno spreobrača; vmesniki res nudijo enormno količino informacij o svetu, o katerem pa nimamo skoraj nobene avtentične izkušnje več. Vmesniki nas s svetom ne le povezujejo, marveč hkrati ločujejo od njega. Stojijo vmes. Naša generacija morda še pogleda skozi okno, ko se vprašamo po vremenu, naši otroci že raje pogledajo skozi digitalna okna («windowse»).

Tako je tudi naslov priročnika *Geneze – poti v bistrumne nesmisle* popolnoma ustrezen; oksimoron oz. bistrumni nesmisel ni le metafora, marveč praksa našega bivanja. Najpogostejši oksimoron našega časa se glasi »virtualna resničnost«. Če se ob suhi vodi in lesenem železu nasmehnemo, pa na virtualno resničnost radi pristajamo.

Zakaj?

Videti je, da ima kar nekaj prednosti pred resnično resničnostjo: je nezavezujoča, breztežna, barvita, hitra, spreminjajoča, zabavna. Po potrebi jo lahko vklopimo ali izklopimo.

Z resnično resničnostjo je drugače. V njej imajo dejanja posledice, ne utečemo ji, včasih je siva, dolgočasna, včasih tudi

vesela in zabavna, a v njej je več delavnikov kot praznikov. Je zavezujoča.

Knjiga in knjižna ilustracija pripadata svetu prezence, saj za zadovoljstvo zahtevata vsaj nekaj napora. Hkrati tvorita nove svetove, v katerih bralec prav tako naleti na dileme, ki jih nihče mimo njega ne more razreševati. Angažirano usvajanje novih znanj, okušanje novih občutij, vedno znova predrugači pogled na svet in novi horizonti se stapljajo s starimi v nove in nove poglede. Kvalitetna ilustracija je odličen pripomoček za gledanje.

Poskusimo določiti nekaj kriterijev za dobro ilustracijo.

- Ilustracija izvira iz slikarstva, zato v tem smislu nima nobenih popustov; ne more biti slika druge vrste. Slikarsko mora biti tako polnokrvna, da lahko zdrži tudi brez opore besedila (Marija Lucija Stupica, Svjetlan Junaković, Shaun Tan, Alenka Sottler ...).
- Je univerzalna v nagovoru, tako da različne ciljnih publike v njej najdejo svoje poglede oz. pobude za njihovo prenovu.
- V razmerju med kompleksnostjo in kompliciranostjo naj prevladuje prva; gostobesednost je naporna tako v besednem kot likovnem pogledu.
- Kadar se prilagaja otrokovim starostnim oz. razvojnim stopnjam, naj to počne z vpogledom in poznavanjem, ne s spakovanjem. Pačenje, likovno jecljanje, nepotrebno in nespretno karikiranje, skratka otročje vedenje odraslih otroka zadrži na površini podobe in mu prepreči pozorno in poglobljeno doživljanje vsebin.
- Najboljša ilustratorska dela so kljub svoji slikarski dovršenosti odprte strukture, ki aktivnemu bralcu puščajo veliko prostora za individualne interpretacije, poglobljanja in doživljanje.
- V času bogatih tehničnih možnosti so posebej vabljivi tisti zavestno

omejeni avtorski pristopi, ki bi jim lahko rekli »revna ilustracija«, pač zaradi varčne uporabe likovnih izrazil, ki otroku ne servirajo kompletno izgotovljenih predstav in jih ima tako možnost domisliti sam.

- Kljub zavidljivi kvaliteti sodobne ilustracije se v primerjavi s slikarstvom opaža priseganje na veliko komunikativnost, kjer sta besedna in slikovna pripoved v simetričnem ravnovesju; se podpirata. Izjemno redke so tiste ilustracije, ki spregovorijo v avtonomnem, nefiguralnem likovnem jeziku. Kakor da izkušnje modernizma še niso zadosti domače, da bi jih brez skrbi ponudili širši publiki. Tu vidim notranje rezerve za samostojnejšo govorico sodobnega knjižnega slikarstva.

Kaj ponuja elektronska knjiga, interaktivna slikanica? To, da lahko po lastnih željah krojimo in usmerjamo potek zgodbe in spremljajoče podobe, se mi v

resnici ne zdi napredek. Gre za vabljivo novost, ki pa podoba in zgodbo zmehta do te mere, da njena zgradba izgublja na pomenu. Če je v pripovedi možno vsak hip zaviti kamorkoli, nam kmalu lahko postane »vse eno« in usodna vprašanje se spremenijo v »k`r neki«. Gotovo bodo kreativni avtorji našli primerne odgovore na te novomedijske zadrege. A zdi se, da zaenkrat mirujoča podoba in dokončana zgodba še vedno predstavljata zanesljivo, trdno ogrodje otrokovi fluidni pozornosti in imaginaciji.

Ne vemo, kako se bo svet spreminjal in kam ga bodo vodile smeri razvoja tehnologij in naracijskih tehnik, vendar se zdi, da bo tiskana, ilustrirana knjiga še kar nekaj časa nepogrešljiv pripomoček za spletnje bistroumnih nesmislov in razpletanje življenjskih vprašanj. Knjiga bo še naprej zanimiv in varen kraj za odraščanje.

Hvaležni smo zlatim hruškam, da pomagajo pri odkrivanju teh posebnih, najboljših, izbranih krajev.

Maruša Avguštin

O ILUSTRATORSKI BERI NEKOLIKO DRUGAČE

49. bolonjski sejem otroških knjig

Ali se značaj največjega sejma otroških knjig na svetu opazno spreminja? Ali globalizacija za pisano paletu ilustratorskih izrazov predstavlja nevarnost?

Morda je letošnji sejem, ki je v italijanski Bologni potekal od 19. do 22. marca, tovrstna vprašanja še zaostрил. Zdi se, da je bila kvaliteta ilustracij slabša, da je izrazito prevladovala azijska zastopnost, da je bilo pravih presežkov malo.

Tradicionalna razstava ilustracij po izboru mednarodne strokovne žirije ima v okviru sejma že dolgo zelo pomemb-

no mesto. A trije člani žirije so tokrat opozorili na določene pomanjkljivosti. Japonski ilustrator in avtor slikanic Ryoji Arai je v katalogu razstave zapisal, da si je kot član žirije moral odločno prizadevati za izbor tistih del, ki so bila po njegovem prepričanju tega vredna, Chiara Carrer, uveljavljena italijanska avtorica otroških knjig in ilustratorica, je obžalovala, da je bilo med prispelimi deli tako veliko slabih ilustracij, Poljakinja Magdalena Kłos pa si je želela več ilustracij iz evropskega prostora. Končni izbor